

Michal Čunderle

Oponentský posudek habilitační práce

MgA. Markéty Potužákové, Ph.D.: Sedm cest k jednomu příběhu

Je tomu přesně deset let, co jsem psal posudek školitele doktorandské práce Markéty Potužákové *Psáno ústy, čteno ušima: pokus o využití francouzské zkušenosti po český přednes a jeho pedagogiku*, kterou v roce 2012 úspěšně obhájila a o rok později i vydala. Jsem rád, že nyní jsme v situaci „o vývojový stupeň výš“ a můžeme se bavit o habilitaci. Zejména jsem ale rád, že můžeme u habilitantky sledovat kontinuální a důsledné prohlubování oborového a mnohostranného zájmu o téma.

Markéta Potužáková vystudovala na DAMU herectví KČD (ročník, který pak založil Spolek Kašpar). V 90. letech pokračovala ve studiu ještě tři roky na soukromé herecké škole L'École du Passage u Nielse Arestrupa v Paříži. Několik let ve Francii rovněž hrála. A až do roku 2012 se tam vracela s bilingválním Divadlem na voru. Vedle toho se podílela na desítkách nahrávek pro Český rozhlas (Praha, České Budějovice). A v neposlední řadě „mluví, zpívá a čte“ v (zatím) nekonečném scénickém seriálu Okolostola, jehož je vedle Přemysla Ruta hlavní představitelkou. Divadlo řeči – v nejširším slova smyslu – ji zkrátka vyzývá a zabavuje dobrých třicet let, a navíc ve dvou jazykových oblastech (čeština, francouzština).

Markéta Potužáková s mluveným slovem sepjala nejenom svou dráhu hereckou, ale také pedagogickou a výzkumnou. (Ostatně proto jsme svědky tohoto řízení.) Na katedru autorské tvorby a pedagogiky přišla v roce (cca) 2007 jakožto odborná asistentka, která se v předmětech Výchova k řeči, Řečové jednání a odnedávna i Práce s veršem zabývá řečí a psychosomatikou řeči. Po odchodu ikonické Vítězslavy Ady Fryntové se stala nejenom nejviditelnější tváří řečové sekce naší katedry, ale také její garantkou.

Herectví a pedagogiku doprovází Markéta Potužáková i svým odborným zájmem, který se projevuje rovněž publikačně. O knížce *Psáno ústy, čteno ušima* už byla řeč. Druhou knížkou je „antologie textů ze světové literatury od antiky po současnost pojednávajících o verši básnickém i dramatickém se zvláštním zřetelem k přednesu“ *Téměř vždycky trapným dojmem*, jejíž je editorkou, spolu s Přemyslem Rujem. A s ním připravuje pro Nakladatelství AMU také třetí svazek: *Sedm sester*. Předkládaný text habilitace bude v upravené verzi jeho součástí.

Autorská, herecká i výzkumná spolupráce dvojice Potužáková–Rut je myslím dostatečně známá a etablovaná. Skutečnost, že Markéta Potužáková předkládá k habilitačnímu řízení text, který je součástí jejich společného kontextu, odpovídá realitě a je zcela na místě. Svou písemnou prací navazuje na to, co spolu tito dva dělají na jevišti, zejména v rámci zmíněného Okolostola. Navazuje na to, jak experimentují s řečí mluvenou i zpívanou, jak se napínavě i hravě pohybují na hraně mezi koncertem, divadlem a osvětou. Jak pěstují řekněme literárně-kabaretní sociologii písniček, včetně historického i současného kulturně-společenského cítění. (Písničky a jejich život. Písničky a náš život.)

Materiálem, na němž Markéta Potužáková ukazuje a prokazuje svou interpretační práci s textem, je příběh sestry Beatrice, která zlákána mužským pokušitelem odešla z kláštera, poté tímto jsouc opuštěna žila jako lehká děva, aby se do kláštera nakonec vrátila a zjistila,

že po celou dobu plnila její povinnosti Panna Maria, když na sebe vzala její podobu. Markéta Potužáková sleduje vývoj, proměny, varianty tohoto příběhu v čase, což v jejím pojetí znamená hlavně v žánrech a stylech. Příběh analyzuje v sedmi základních schématech, jako: 1) fabuli (Caesarius z Heisterbachu, přelom 12. a 13. st., dobový (15. st.) i současný překlad), 2) píseň (středověk, kodex Alfonse X., Montanus), 3) báseň (romantismus, Adelaide Anne Procterová, Adolf Heyduk, Longina Snivá), 4) povídku (Charles Nodier /Legenda o sestře Beatrici – vlastní překlad!/, Gottfried Keller /Panna a jeptiška ve třech překladech/, Villiers de L'Isle Adam /Natálie/, C. G. N. de Vooy /Sestra Beatrice/, František Kubka /Karlštejnské vigilie/, 5) činohru (Lope Felix de Vega, Maurice Maeterlinck /Sestra Beatrice – vlastní překlad!/, 6) operu (Ignác Lilien, Bohuslav Martinů) a 7) parafrázi (Julius Zeyer /Sestra Paskaliné/).

Jde o zasvěcené a jemné exkurzy, které balancují na hraně mezi literární vědou a historií, komparatistikou, esejistikou a dramaturgií. Především jde ale o praktické „umění interpretace“ (Zdeněk Kožmín). O pečlivé čtení, domýšlení a obmyšlení z hlediska aktivního interpreta, přednášejícího, předčítajícího, mluvčího... Znalosti jednotlivých autorů, textů, žánrů, stylů a dobových souvislostí nejsou samoučelným žonglováním, ale s jejich potřebnou pomocí hledá korektní interpret pasující klíč, jak zacházet s textem, jak jej uchopit a proslovit, jak se mu propůjčit. Jedná se o přednes, který je opřen o důkladnou analýzu textu i kontextu, který – jak praví habilitantka – jde „ve stopách autora“ a který je „ve službách textu“. Jde o kooperativní a empatický dialog s autorem (textem). Ostatně z tohoto kréda Markéty Potužákové vycházejí i její předchozí zmíněné odborné texty, z tohoto přesvědčení vychází i její samotná pedagogická praxe. – Pokud existuje disciplína (žánr) komentovaného překladu, tak zde bychom mohli hovořit o disciplíně (žánru) komentovaného praktického výkladu. Anebo komentované praktické pre/interpretace. Jde totiž o vpisky, glosy, orientační značky, jak a proč co nahlas číst (říkat), přičemž něco jako interpretační (natož inscenační) záměr už nechává Markéta Potužáková na samotném interpretovi. Výborné by bylo, kdyby budoucí čtenář měl k dispozici i audioukázky.

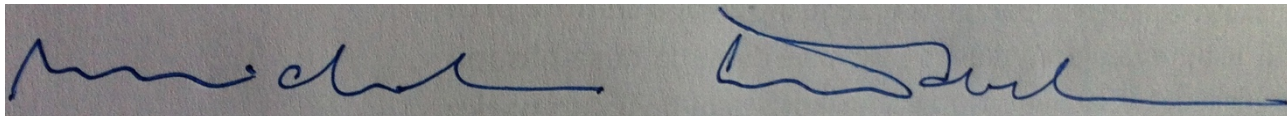
Neopominutelným přínosem starostlivého průvodcování po cestách interpretace jsou v případě předloženého habilitačního textu dva vlastní překlady: povídka Charlese Nodiera Legenda o sestře Beatrici a hry Maurice Maeterlincka Sestra Beatrice.

Habilitace je psána čtivým jazykem vyrovnaně balancujícím mezi terminologií a živou metaforikou, vlastně je připravena k posledním redakčním úpravám. Naprosto výjimečně jsem si nebyl jist, zda jde o vědomé poetické rozostřování anebo pojmovou či názorovou nepřesnost (obligatorně z pozice oponenta: např. konsonanta „j“ je hlasná a znělá, i když nám to tak nepřijde, trefné metaforické užití slov předtaktí a zdvih je analogické vůči tomu, co lingvistika nazývá pojmy proklitikon /předklonka/ a enklitikon /příklonka/, za dovysvětlení by možná stálo sousloví „tvrdá aliterace“, navzdory historické dominanci „štěpného rýmu“ současný český písničkový text hojně pracuje s asonancí apod.).

Téma, jímž se habilitantka oddaně, věrně a sveřepě zabývá, může dnes na někoho působit staromilsky. Pro někoho je kultura slova nepotřebnou starožitností, nefunkční, neautentickou vyumělkovaností. To by byl v případě Markéty Potužákové ovšem škodlivý předsudek či hrubé nedopatření. Její pojetí řeči, jak řeči učí, jak řeč pěstuje, jak se v ní a k ní vyznává, se totiž víc než estetiky týká etiky anebo existenciality. Nejde jí jen o to, aby řeč

„krásně“ mluvila, ale aby něco říkala. Aby řeč něco přesně říkala, pokud to jde. A aby nám řeč pomáhala domluvit se.

Jednoznačně doporučuji, aby práce byla postoupena dalšímu řízení.

A horizontal strip of a document showing a handwritten signature in blue ink. The signature is cursive and appears to be 'Michal Čunderle'. There is a second, less distinct signature to the right.

doc. Michal Čunderle, Ph.D.

V Černém Volu dne 13. listopadu 2022